

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรเสริมการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เรื่อง ภูมิปัญญาการย้อมผ้าด้วยสีธรรมชาติที่เน้นแหล่งเรียนรู้ในชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัย ดังนี้

ความมุ่งหมายของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดความมุ่งหมายของการวิจัยไว้ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน และความต้องการ เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรเสริมการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เรื่อง ภูมิปัญญาการย้อมผ้าด้วยสีธรรมชาติที่เน้นแหล่งเรียนรู้ในชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6
2. เพื่อพัฒนาหลักสูตรเสริมการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เรื่อง ภูมิปัญญาการย้อมผ้าด้วยสีธรรมชาติที่เน้นแหล่งเรียนรู้ในชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6
3. เพื่อเปรียบเทียบผลการเรียนรู้ด้านวิทยาศาสตร์ จากการทดลองใช้หลักสูตรเสริมการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เรื่อง ภูมิปัญญาการย้อมผ้าด้วยสีธรรมชาติที่เน้นแหล่งเรียนรู้ในชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ก่อนและหลังการทดลอง ในประเด็นดังต่อไปนี้
  - 3.1 ด้านความรู้
  - 3.2 ด้านทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์
  - 3.3 ด้านจิตวิทยาศาสตร์
4. เปรียบเทียบความตระหนักในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาการย้อมผ้าด้วยสีธรรมชาติของนักเรียนที่เรียนด้วยหลักสูตรเสริมการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เรื่อง ภูมิปัญญาการย้อมผ้าด้วยสีธรรมชาติที่เน้นแหล่งเรียนรู้ในชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ก่อนและหลังการทดลอง
5. เพื่อศึกษาความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมด้วยหลักสูตรเสริมการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เรื่อง ภูมิปัญญาการย้อมผ้าด้วยสีธรรมชาติที่เน้นแหล่งเรียนรู้ในชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ของนักเรียน

สมมติฐานของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดสมมติฐานของการวิจัย ไว้ดังนี้

1. ผลการทดลองใช้หลักสูตรเสริมการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เรื่อง ภูมิปัญญาการย้อมผ้าด้วยสีธรรมชาติที่เน้นแหล่งเรียนรู้ในชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 หลังทดลอง สูงกว่าก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
2. ความตระหนักในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาการย้อมผ้าด้วยสีธรรมชาติหลังทดลอง สูงกว่าก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
3. ความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมด้วยหลักสูตรเสริมการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เรื่อง ภูมิปัญญาการย้อมผ้าด้วยสีธรรมชาติที่เน้นแหล่งเรียนรู้ในชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 อยู่ในระดับมากขึ้นไป

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรเสริมการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เรื่อง ภูมิปัญญาการย้อมผ้าด้วยสีธรรมชาติที่เน้นแหล่งเรียนรู้ในชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน
  - 1.1 วิเคราะห์หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์
  - 1.2 ศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการ การพัฒนาหลักสูตรเสริมการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เรื่อง ภูมิปัญญาการย้อมผ้าด้วยสีธรรมชาติที่เน้นแหล่งเรียนรู้ในชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 จากครูกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ทั้งหมดในกลุ่มโรงเรียนศูนย์อำนวยการเครือข่ายไตรศิวา จำนวน 13 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนบ้านดอนเชียงบาลราษฎร์บำรุงศิลป์ โรงเรียนชุมชนเชียงเครือราษฎร์รังสรรค์ โรงเรียนบ้านป่าหว้าน โรงเรียนศิริราษฎร์วิทยาคาร โรงเรียนบ้านดอนเชียงคุณ โรงเรียนบ้านพะโค โรงเรียนบ้านหนองศาลราษฎร์บำรุง โรงเรียนบ้านนาดอกไม้ผดุงวิทยา โรงเรียนบ้านน้อยจอมศรี โรงเรียนบ้านฮ้างโฮงประชาอุทิศ โรงเรียนทุ่งมนพิทยาคาร โรงเรียนบ้านหนองหอย และโรงเรียนท่าแร่วิทยา จำนวน 16 คน โดยใช้เทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview)

1.3 การสนทนากลุ่ม (Focus Group) โดยการสนทนาในประเด็นที่เกี่ยวกับความต้องการและข้อขัดแย้งเนื้อหาสาระเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรเสริมการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เรื่อง ภูมิปัญญาการย้อมผ้าด้วยสีธรรมชาติที่เน้นแหล่งเรียนรู้ในชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 นำเสนอข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และแบบสัมภาษณ์มาร่วมกันวิเคราะห์ ซึ่งบุคคลที่ร่วมสนทนา ได้แก่ ศึกษานิเทศก์กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ จำนวน 2 คน ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ จำนวน 2 คน ผู้ปกครอง จำนวน 2 คน ผู้อำนวยการโรงเรียนท่าแร้ววิทยา จำนวน 1 คน ภูมิปัญญาชาวบ้านด้านการย้อมผ้าด้วยสีธรรมชาติ จำนวน 2 คน และกรรมการสถานศึกษา จำนวน 3 คน รวม 12 คน ซึ่งได้จากการเลือกแบบเจาะจง

2. การสร้างหลักสูตร

2.1 การยกร่างหลักสูตรและคู่มือการใช้หลักสูตรเสริมการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เรื่อง ภูมิปัญญาการย้อมผ้าด้วยสีธรรมชาติที่เน้นแหล่งเรียนรู้ในชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6

2.2 การตรวจสอบคุณภาพของร่างหลักสูตรและคู่มือการใช้หลักสูตรเสริมการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เรื่อง ภูมิปัญญาการย้อมผ้าด้วยสีธรรมชาติที่เน้นแหล่งเรียนรู้ในชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 เพื่อประเมินความเหมาะสมและสอดคล้องของร่างหลักสูตร และคู่มือการใช้หลักสูตร

2.3 การปรับปรุงหลักสูตรเสริมการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เรื่อง ภูมิปัญญาการย้อมผ้าด้วยสีธรรมชาติที่เน้นแหล่งเรียนรู้ในชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6

3. การทดลองใช้หลักสูตร

ผู้วิจัยใช้แบบแผนการทดลองที่มีกลุ่มเดียวมีการทดสอบก่อนและหลังการทดลอง (One Group Pretest-Posttest Design) กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนท่าแร้ววิทยา ปีการศึกษา 2558 จำนวน 30 คน ได้มาจากการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยในการสุ่ม ทั้งนี้โรงเรียนท่าแร้ววิทยา มีการจัดห้องเรียนแบบคละความสามารถ ทดลองใช้หลักสูตรและศึกษา เปรียบเทียบผลก่อนและหลังการทดลอง

4. การปรับปรุงหลักสูตร

โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อปรับปรุงหลักสูตรเสริมการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เรื่อง ภูมิปัญญาการย้อมผ้าด้วยสีธรรมชาติที่เน้นแหล่งเรียนรู้ในชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 ซึ่งผู้วิจัยพิจารณาปรับปรุงแก้ไขตามผลการทดลองใช้หลักสูตร ในภาพรวมแล้วจัดทำเป็นหลักสูตรฉบับสมบูรณ์อีกครั้งหนึ่ง เพื่อให้ได้หลักสูตรที่พร้อมจะนำไปใช้ และเผยแพร่ต่อไป

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัยในประเด็น ดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการ การพัฒนาหลักสูตรเสริมการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เรื่อง ภูมิปัญญาการย้อมผ้าด้วยสีธรรมชาติที่เน้นแหล่งเรียนรู้ในชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6

จากการศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการ ได้ดำเนินการเป็น 2 วิธี ดังนี้

1.1 การสัมภาษณ์ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ทั้งหมดในโรงเรียน ศูนย์อำนวยการเครือข่ายไตรศิวา จำนวน 16 คน โดยใช้เทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า การจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ปัจจุบันนี้ไม่ส่งเสริมการคิดอย่างมีเหตุผลและไม่ส่งเสริมทักษะกระบวนการวิทยาศาสตร์ เพราะเป็นแค่ความรู้ความจำที่ใช้สอบเท่านั้น วิทยาศาสตร์เป็นสิ่งที่ไม่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน ไม่ได้มุ่งเน้นให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติลงมือทดลองและฝึกคิด อันจะนำไปสู่การสร้างความรู้ด้วยตนเองด้วยความเข้าใจและเป็นการเรียนรู้ที่มีความหมาย การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นการท่องจำเนื้อหา มากกว่าการปฏิบัติ เนื้อหาส่วนใหญ่ที่เรียน ก็อยู่ใกล้ตัวนักเรียนและการจัดการเรียนรู้ที่ขาดการนำเอาวิทยาศาสตร์ที่อยู่ใกล้ตัวนักเรียน ในชีวิตประจำวันของนักเรียนมาร่วมในการจัดการเรียนรู้ ทำให้นักเรียนขาดเจตคติที่ดีต่อการเรียน ชาติจิตวิทยาศาสตร์ดังนั้นครูผู้สอนวิทยาศาสตร์มีความต้องการในการจัดการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์ ผ่านภูมิปัญญาการย้อมผ้าด้วยสีธรรมชาติโดยใช้การจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ เพื่อเป็นการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง มีส่วนร่วมในการฟื้นฟูเผยแพร่และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ดำรงอยู่ในท้องถิ่น ตระหนักถึงความสำคัญของชุมชน มีความเข้าใจรากเหง้าความเป็นไทย แบ่งปันเกื้อกูลช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีการศึกษาเรียนรู้วิถีการดำรงชีวิตชุมชน ภูมิปัญญาการย้อมผ้าที่มีมาช้านาน บนพื้นฐานของธรรมชาติวิทยาศาสตร์ที่เกี่ยวข้องสอดคล้องกัน กับวิถีชีวิตชุมชนโดยอาศัยแหล่งเรียนรู้ในชุมชน เชิญวิทยากรภูมิปัญญาท้องถิ่นมาให้ความรู้ ที่โรงเรียนหรือบางครั้งอาจให้นักเรียนได้ศึกษาความรู้จากสถานที่ที่เป็นแหล่งเรียนรู้จริง

1.2 การสนทนากลุ่ม (Focus group) ผู้ร่วมสนทนากลุ่มมีความเห็นว่า หลักสูตรมีความสอดคล้องกับสภาพปัจจุบันและความต้องการของท้องถิ่น ส่งเสริมความสัมพันธ์ อันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้จากภูมิปัญญาในท้องถิ่นปรับกระบวนการ เรียนของนักเรียนจากการท่องจำตามหนังสือมาเป็นการลงมือฝึกปฏิบัติจริงด้วยตนเองและปรับ กระบวนการสอนของครู จากการทำครูเป็นศูนย์กลางมาเป็นการใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน เป็นที่ศึกษาหาความรู้ ครูเป็นผู้ดูแล ให้คำปรึกษา ส่งเสริมสนับสนุนสร้างบรรยากาศในการเรียน ปลูกฝังให้นักเรียนเป็นสมาชิกที่ดีของชุมชน มีความรักความภาคภูมิใจในบ้านเกิดเมืองนอนและ ท้องถิ่นของตน เนื้อหาชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีสาระการเรียนรู้ คือ ภูมิปัญญาการย้อมผ้าด้วย สีธรรมชาติ ชนิดของสีย้อมจากธรรมชาติ กระบวนการย้อมผ้าด้วยสีธรรมชาติ และข้อดีและ ข้อจำกัดของการย้อมผ้าด้วยสีธรรมชาติ เนื้อหาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีสาระการเรียนรู้ คือ เส้นใยธรรมชาติ เทคนิคในการย้อม การตรวจสอบคุณสมบัติของสีย้อมธรรมชาติ สีครามธรรมชาติ และคุณค่าของภูมิปัญญาการย้อมผ้าด้วยสีธรรมชาติ นอกจากนี้ยังให้นักเรียน ได้ศึกษาจากแหล่งเรียนรู้จริงและลงมือปฏิบัติ สร้างองค์ความรู้เอง

2. ผลการสร้างร่างหลักสูตร

หลักสูตรที่สร้างขึ้น ประกอบด้วย ความเป็นมา วิสัยทัศน์ หลักการ จุดมุ่งหมาย คุณลักษณะอันพึงประสงค์ สาระการเรียนรู้ คำอธิบายรายวิชา โครงสร้างหลักสูตร แนวทางการจัดการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้และแหล่งการเรียนรู้ และการวัดผลและประเมินผล

การประชุมพิจารณาร่างหลักสูตรโดยผู้เกี่ยวข้อง จำนวน 12 คน พบว่า ความเป็นมาของหลักสูตรมีความถูกต้องแต่ปรับภาษาให้กระชับขึ้น หลักการของหลักสูตร สอดคล้องกับความต้องการของโรงเรียนและชุมชน และยังสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของโรงเรียน จุดมุ่งหมายมีความชัดเจนดี ครอบคลุมหลักการของหลักสูตรดี ด้านโครงสร้างหลักสูตร มีความสอดคล้องกับหลักการและจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ให้ปรับเปลี่ยนและเรียงเนื้อหาใหม่ ด้านความสอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย ที่ประชุมเห็นว่ามีความสอดคล้องดี ในด้านการจัดกิจกรรม เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ กิจกรรมเหมาะสมกับวัยและวุฒิภาวะของผู้เรียนสื่อการเรียนรู้และ แหล่งการเรียนรู้ ควรเพิ่มเติม คือ แหล่งการเรียนรู้จากอินเทอร์เน็ต ด้านการวัดผลและ การประเมินผลสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

ผลการตรวจสอบร่างหลักสูตรจากผู้เชี่ยวชาญ ประกอบด้วย การประเมิน ความเหมาะสมของร่างหลักสูตร และความสอดคล้องของหลักสูตร พบว่า ร่างหลักสูตร มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดและมีความสอดคล้องกันทุกประเด็น

ผลการปรับปรุงร่างหลักสูตรก่อนนำไปใช้ ได้ปรับปรุงสภาพปัญหาและความจำเป็นให้มีความเชื่อมโยง สอดคล้อง เป็นเหตุเป็นผลซึ่งกันและกัน และปรับปรุงด้านภาษาในหลักการของหลักสูตรปรับปรุงภาษาให้มีความกระชับ ชัดเจนขึ้น ปรับลดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรให้สอดคล้องกับการประเมินผล ปรับปรุงภาษาในจุดมุ่งหมายของหลักสูตรให้สามารถสื่อความหมายได้อย่างชัดเจน ปรับระยะเวลาการจัดการเรียนรู้เนื้อหาสาระและกิจกรรมการเรียนรู้ให้เหมาะสมขึ้น ปรับแนวทางการจัดการเรียนรู้ให้เน้นกระบวนการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การช่วยเหลือ การให้คำแนะนำซึ่งกันและกัน การดิ้นรนในทางสร้างสรรค์

3. ผลการนำหลักสูตรเสริมการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เรื่อง ภูมิปัญญาการย้อมผ้าด้วยสีธรรมชาติที่เน้นแหล่งเรียนรู้ในชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ไปทดลองใช้

ผลการทดลองใช้หลักสูตรเสริมการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เรื่อง ภูมิปัญญาการย้อมผ้าด้วยสีธรรมชาติที่เน้นแหล่งเรียนรู้ในชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ได้ผลดังนี้

3.1 ผลการเปรียบเทียบผลการเรียนรู้ตามหลักสูตรเสริมมีดังนี้

3.1.1 ผลการเปรียบเทียบผลการเรียนรู้ด้านความรู้ของนักเรียน

ระหว่างก่อนการทดลองและหลังการทดลองใช้หลักสูตร พบว่านักเรียนมีผลการเรียนรู้ด้านความรู้หลังการทดลองใช้หลักสูตรสูงกว่าก่อนทดลองใช้หลักสูตรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3.1.2 ผลการเปรียบเทียบทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ระหว่าง

ก่อนการทดลองและหลังการทดลองใช้หลักสูตรของนักเรียน พบว่านักเรียนมีทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ หลังการทดลองใช้หลักสูตรสูงกว่าก่อนทดลองใช้หลักสูตรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3.1.3 ผลการเปรียบเทียบจิตวิทยาของนักเรียน ระหว่างก่อน

การทดลองและหลังการทดลองใช้หลักสูตรของนักเรียน พบว่า นักเรียนมีจิตวิทยาหลังการทดลองใช้หลักสูตรสูงกว่าก่อนทดลองใช้หลักสูตรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3.2 ผลการเปรียบเทียบความตระหนักของนักเรียนต่อการอนุรักษ์

ภูมิปัญญาในการย้อมผ้าด้วยสีธรรมชาติ ระหว่างก่อนและหลังการทดลองใช้หลักสูตร พบว่านักเรียนมีความตระหนักต่อการอนุรักษ์ภูมิปัญญาในการย้อมผ้าด้วยสีธรรมชาติ หลังการทดลองใช้หลักสูตรสูงกว่าก่อนทดลองใช้หลักสูตรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3.3 ผลการสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดกิจกรรม

ด้วยหลักสูตรเสริมอยู่ในระดับมากที่สุด

4. ผลการปรับปรุงหลักสูตร

หลังจากรวบรวมข้อมูลจากการทดลองใช้หลักสูตร ข้อเสนอแนะของครูผู้ช่วยวิจัย และข้อคิดเห็นของนักเรียน ผู้วิจัยได้ปรับปรุงหลักสูตรดังต่อไปนี้ เขียนสภาพปัญหาและความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรให้มีความสอดคล้องและเชื่อมโยงกันมากขึ้น เขียนหลักการของหลักสูตรโดยใช้ข้อความที่ชัดเจน กระชับยิ่งขึ้น ให้ปรับลดจุดมุ่งหมายลงให้สอดคล้องกับการประเมินผล และเขียนข้อความให้กระชับได้ใจความมากขึ้น ในส่วนที่ระบุกระบวนการเรียนรู้ปรับให้แสดงออกถึงแนวคิดการจัดการเรียนรู้ที่ให้นักเรียนสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ปรับแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เป็นขั้นตอน เพื่อความเข้าใจในกระบวนการเรียนรู้มากขึ้น ปรับความกระชับของเนื้อหา กิจกรรม และเวลาให้เหมาะสมสอดคล้องกันมากขึ้น กำหนดคุณสมบัติของผู้เรียนตามหลักสูตร และสื่อการเรียนรู้และแหล่งการเรียนรู้ เพิ่มเติมภาพประกอบและรายละเอียดอื่นๆ เพื่อให้มีความน่าสนใจและสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ปรับปรุงการใช้ภาษาในหลักสูตรและแบบวัดและประเมินผลต่างๆ ของหลักสูตรให้ชัดเจน สามารถสื่อความหมายได้ดียิ่งขึ้น ในแบบทดสอบย่อยท้ายแผนการจัดการเรียนรู้ และแบบวัดผลการเรียนรู้ด้านความรู้ คำว่าไม่ ไม่ใช่ ในข้อคำถามพิมพ์ตัวหนา เพื่อให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรเสริมครั้งนี้ ผู้วิจัยได้อภิปรายผล ดังนี้

1. การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน การศึกษาในขั้นตอนนี้มีจุดประสงค์สำคัญเพื่อรวบรวมข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการสร้างหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความจำเป็นที่แท้จริง ได้แก่ สภาพปัญหาและการเปลี่ยนแปลงทางสังคม จุดมุ่งหมายทางการศึกษาของประเทศ ทฤษฎีการเรียนรู้ จิตวิทยาการเรียนรู้ ความต้องการหลักสูตรและประโยชน์ที่ได้รับจากการเรียนรู้หลักสูตรเสริม รวมไปถึงกระบวนการที่ใช้ในการพัฒนาหลักสูตรและองค์ประกอบของหลักสูตร สำหรับวิธีที่ใช้ในการศึกษานั้นผู้วิจัยได้ศึกษา ค้นคว้าเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบของการพัฒนาหลักสูตร องค์ประกอบของหลักสูตร จุดมุ่งหมายทางการศึกษารูปแบบของกิจกรรม รวมถึงประโยชน์ที่จะได้รับจากการเรียนรู้หลักสูตรเสริม และศึกษาสถานที่จริง สถานการณ์จริงจากแหล่งการเรียนรู้จริง ศึกษาจากภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งวิธีการเก็บข้อมูลดังกล่าวสอดคล้องกับการเก็บข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อมูลที่หลากหลายและครบถ้วนตามแนวคิดของใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539, หน้า 44-45) ที่ได้รับบุไว้ว่า การศึกษาและหาข้อมูลพื้นฐานจากแหล่งต่างๆ นั้น สามารถทำได้หลากหลายวิธีประกอบกันก็ได้ เช่น การใช้แบบสอบถาม

การสัมภาษณ์ การสังเกตและการศึกษาจากรายงานการวิจัยหรือเอกสารต่างๆ รวมถึงสอดคล้องกับวิธีการเก็บข้อมูลพื้นฐานของ เอ็มเดียน ถิ่นปัญญา (2548, หน้า 67-68) ที่ใช้ในการเก็บข้อมูลพื้นฐานเพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะเรื่องหมอลำกลอน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนม่วงหวานพัฒนศึกษา จังหวัดขอนแก่น ซึ่งทำให้ได้ข้อมูลพื้นฐานอย่างครบถ้วนและเป็นประโยชน์ในการกำหนด ร่างหลักสูตรเป็นอย่างมาก

ผลการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรเสริมการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เรื่อง ภูมิปัญญาการย้อมผ้าด้วยสีธรรมชาติที่เน้นแหล่งเรียนรู้ในชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 จากเอกสารและงานวิจัย โดยสรุปพบว่า ปัจจุบันความเจริญด้านเทคโนโลยีและการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยได้เปลี่ยนแปลงเป็นอย่างมาก ทำให้การดำเนินชีวิตของประชาชนในท้องถิ่นได้รับผลกระทบไปด้วยวิถีชีวิตดั้งเดิม ภูมิปัญญาของบรรพบุรุษกำลังจะถูกลืมไป จุดมุ่งหมายทางการศึกษาของประเทศจึงกำหนดให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดหลักสูตรการศึกษาที่จำเป็นและสนองความต้องการของนักเรียนและท้องถิ่นขึ้น ดังนั้นเราจึงควรพัฒนาหลักสูตรเสริมขึ้นเพื่ออนุรักษ์ และให้ผู้เรียน ชุมชนเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นของตน ในการเรียนรู้เกี่ยวกับการย้อมผ้าด้วยสีธรรมชาติ โดยใช้การสอนตามทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์เป็นการส่งเสริมให้นักเรียนเกิดทักษะกระบวนการวิทยาศาสตร์ มีจิตวิทยาศาสตร์ มีความตระหนักในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น และมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ นอกจากนี้ยังให้ผู้เรียนได้ศึกษาจากแหล่งการเรียนรู้จริง ได้ศึกษาจากวิทยากร ภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับหลักการของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่ระบุว่าเป็นหลักสูตรการศึกษาที่สนองการกระจายอำนาจ ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551, หน้า 3) และยังสอดคล้องกับสาระการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ที่ระบุว่ากลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ มุ่งหวังให้ผู้เรียนได้เรียนรู้วิทยาศาสตร์ที่เน้นการเชื่อมโยงความรู้กับกระบวนการ มีทักษะสำคัญในการค้นคว้าและสร้างองค์ความรู้ โดยใช้กระบวนการในการสืบเสาะหาความรู้และการแก้ปัญหาที่หลากหลาย ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ทุกขั้นตอน มีการทำกิจกรรมด้วยการลงมือปฏิบัติจริงอย่างหลากหลายเหมาะสมกับระดับชั้น (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551, หน้า 75) สำหรับกระบวนการพัฒนาหลักสูตรโดยทั่วไปประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ การศึกษาค้นคว้าและสำรวจข้อมูลพื้นฐานสำหรับการพัฒนาหลักสูตร การสร้างหลักสูตร การทดลองใช้หลักสูตร การปรับปรุงและการประเมินหลักสูตร

หลังจากได้ข้อมูลจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยครบถ้วนแล้ว ผู้วิจัยยังได้ศึกษาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์ในการสร้างหลักสูตร และศึกษาแหล่งการเรียนรู้ในท้องถิ่นเกี่ยวกับการย้อมผ้าด้วยสีธรรมชาติ ศึกษาจากการปฏิบัติจริงในการย้อมผ้าด้วยสีธรรมชาติและปฏิบัติจริงในการย้อมผ้าด้วยสีธรรมชาติ ศึกษาข้อเท็จจริงจากวิทยากรที่เป็นภูมิปัญญาการย้อมผ้าด้วยสีธรรมชาติ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ ในการพัฒนาหลักสูตรที่สามารถนำไปใช้ได้จริง และเหมาะสมกับบริบทของท้องถิ่นและสภาพปัญหาในการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก และสนทนากลุ่มโดยทั้งสองวิธีได้ข้อสรุปที่สอดคล้องและน่าสนใจ ดังนี้ หลักสูตรเสริมการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เรื่อง ภูมิปัญญาการย้อมผ้าด้วยสีธรรมชาติที่เน้นแหล่งเรียนรู้ในชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 เป็นหลักสูตรที่สังคมต้องการให้เกิดขึ้นในชุมชนของตนเป็นอย่างมาก เนื่องจากเป็นหลักสูตรที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนรู้ความเป็นท้องถิ่นของตนเอง ให้ผู้เรียนเข้าใจ อนุรักษ์ ภาคภูมิใจ เห็นคุณค่าในภูมิปัญญาการย้อมผ้าด้วยสีธรรมชาติในชุมชนของตน ผู้เรียนสามารถปฏิบัติจริง มีความรู้ความเข้าใจ สามารถนำทักษะกระบวนการวิทยาศาสตร์มาใช้ในชีวิตประจำวัน เกิดความตระหนักในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีจิตวิทยาศาสตร์ นักเรียนสามารถสรุปองค์ความรู้ด้วยตนเองได้ ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรมมีการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร และรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่างๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ

2. การสร้างหลักสูตร การสร้างหลักสูตรในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำเอาผลสรุปที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน มากำหนดเป็นร่างหลักสูตร โดยมีองค์ประกอบของหลักสูตร คือ ความเป็นมา วิสัยทัศน์ หลักการ จุดมุ่งหมาย คุณลักษณะอันพึงประสงค์ สาระการเรียนรู้ คำอธิบายรายวิชา โครงสร้างหลักสูตร แนวทางการจัดการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้และแหล่งการเรียนรู้ และการวัดผลและประเมินผล และเป็นไปตามองค์ประกอบที่สำคัญของหลักสูตรตามแนวคิดของการบูรณาการกระบวนการพัฒนาหลักสูตรของ Tyler (1949, pp. 1-125); Taba (1962, pp. 345-425); Saylor Alexander and Lewis (1981, p. 30); สัจด์ อุทรานันท์ (2530, หน้า 192-200) และธำรง บัวศรี (2542, หน้า 10) ที่ประกอบด้วย จุดมุ่งหมายของหลักสูตร จุดประสงค์ การเรียนการสอน เนื้อหาสาระและประสบการณ์ ยุทธศาสตร์การเรียนการสอนวัสดุอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอนและการประเมินผล ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรของไพศาล วงศ์กระโซ่ (2557, หน้า 153-155) ที่มีองค์ประกอบของหลักสูตร คือ หลักการ จุดมุ่งหมาย เนื้อหา การจัดการเรียนรู้ และการประเมินผล

การประชุมพิจารณาร่างหลักสูตรนี้ ผู้วิจัยได้นำเอกสารร่างหลักสูตรที่ได้จัดทำไว้นำเสนอในที่ประชุมผู้เกี่ยวข้อง เพื่อให้ที่ประชุมพิจารณาองค์ประกอบของหลักสูตรในวันที่ 10 พฤษภาคม 2558 ใช้เวลาในการประชุม 2 ชั่วโมง 40 นาที โดยมีผู้เกี่ยวข้อง จำนวนทั้งสิ้น 12 คน ผลการประชุม สรุปได้ดังนี้ องค์ประกอบหลักสูตรส่วนใหญ่มีความสอดคล้องและชัดเจนดี ที่เป็นเช่นนี้เพราะว่า ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลพื้นฐานทั้งเอกสาร งานวิจัย ผู้เชี่ยวชาญในการพัฒนาหลักสูตร ภูมิปัญญาท้องถิ่น ครูผู้สอน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ฯลฯ อย่างละเอียดถี่ถ้วนจนได้ได้ผลสรุปเป็นที่น่าพอใจของทุกฝ่าย ซึ่งสอดคล้องกับ อมรา เขียวรักษา และสมจิตต์ รัตนอุดมโชค (2548, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาพัฒนาหลักสูตร วิทยาศาสตร์ท้องถิ่นสกลนคร เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา ความพร้อม และความต้องการของโรงเรียนและท้องถิ่นในจังหวัดสกลนคร โดยประยุกต์ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) พบว่า ผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และปราชญ์ท้องถิ่นมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่าหลักสูตรมีประสิทธิภาพเป็นไปตามหลักการและจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ รวมทั้งช่วยให้โรงเรียนและชุมชนมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันและสามารถเป็นอาชีพเสริมได้

ในการตรวจสอบร่างหลักสูตร ผู้วิจัยได้นำร่างหลักสูตรให้ผู้เชี่ยวชาญได้ประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้อง ผลการประเมินความเหมาะสมของแต่ละองค์ประกอบของร่างหลักสูตรพบว่า มีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 4.35–4.77 และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานมีค่าตั้งแต่ 0.30–0.79 แสดงว่า ทุกองค์ประกอบของร่างหลักสูตรมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ส่วนผลการประเมินความสอดคล้องของร่างหลักสูตร พบว่า มีค่าระหว่าง 0.60–1.00 แสดงว่า ร่างหลักสูตรมีความสอดคล้องกันทุกประเด็น ทั้งนี้เนื่องจากการที่ผู้วิจัยได้พัฒนาหลักสูตรด้วยการบูรณาการกระบวนการพัฒนาหลักสูตรของ Tyler (1949, pp. 1–125); Taba (1962, pp. 345–425); Saylor Alexander and Lewis (1981, p. 30); สัจด์ อุทรานันท์ (2530, หน้า 192-200) และ อารัง บัวศรี (2542, หน้า 10) โดยเริ่มต้นตั้งแต่การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ศึกษาเอกสารและงานวิจัย วิเคราะห์สภาพปัญหาและความจำเป็น จุดมุ่งหมายทางการศึกษา ศึกษาแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรของผู้เชี่ยวชาญ และการศึกษาดูงานจากแหล่งการเรียนรู้หลายๆ ด้าน มาประกอบในการพิจารณาเพื่อสร้างร่างหลักสูตรที่มีความเหมาะสมและความสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงมากที่สุด หลังจากนั้นผู้วิจัยจึงนำร่างไปปรับปรุงและแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ ก่อนนำไปทดลองใช้

3. การทดลองใช้หลักสูตรเสริมการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เรื่อง ภูมิปัญญา การย้อมผ้าด้วยสีธรรมชาติที่เน้นแหล่งเรียนรู้ในชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

ผลการทดลองใช้หลักสูตรเสริมที่ควรนำมาอภิปราย มีดังนี้

3.1 ผลการเปรียบเทียบผลการเรียนรู้ตามหลักสูตรเสริมการเรียนรู้
วิทยาศาสตร์ เรื่อง ภูมิปัญญาการย้อมผ้าด้วยสีธรรมชาติที่เน้นแหล่งเรียนรู้ในชุมชนเป็นฐาน
สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีดังนี้ คือ 1) ผลการเปรียบเทียบผลการเรียนรู้ด้านความรู้
ของนักเรียนระหว่างก่อนการทดลองและหลังการทดลองใช้หลักสูตร พบว่านักเรียนมีผลการเรียนรู้
ด้านความรู้หลังการทดลองใช้หลักสูตรสูงกว่าก่อนทดลองใช้หลักสูตรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่
ระดับ .01 2) ผลการเปรียบเทียบทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ระหว่างก่อนการทดลอง
และหลังการทดลองใช้หลักสูตรของนักเรียนพบว่านักเรียนมีทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์
หลังการทดลองใช้หลักสูตรสูงกว่าก่อนทดลองใช้หลักสูตรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
เมื่อพิจารณาแล้วพบว่า จากผลการทดลองใช้หลักสูตรเสริมที่พัฒนาขึ้นมีผลต่อความรู้ความเข้าใจ
และทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ จึงทำให้นักเรียนที่เรียนตามหลักสูตรเสริมมีผลคะแนน
ด้านความรู้ มีทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์โดยเฉลี่ย หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง
ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้วิจัยได้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์และใช้แหล่งเรียนรู้
ในชุมชนเป็นฐาน โดยใช้ขั้นตอน 3 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นเชื่อมโยงประสบการณ์ (Connection)
ขั้นสร้างผลงาน (Construction) ขั้นนำเสนอ (Communication) นักเรียนได้ทำงานเป็นกลุ่ม
ได้อภิปรายแสดงความคิดเห็น ศึกษานอกสถานที่ ได้ความรู้จากวิทยากรท้องถิ่น ได้ลงมือปฏิบัติ
จริง มีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้มากที่สุด มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันทั้งครู
และนักเรียนด้วยกันและผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ซึ่งสอดคล้องกับ
สำนักนิเทศและพัฒนามาตรฐานการศึกษา (2541, หน้า 28) ที่แนะนำว่าหลักในการจัดกิจกรรม
การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางนั้นต้องให้ผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้ด้วยตนเอง
(Construct) เช่น แสวงหาข้อมูล ศึกษาทำความเข้าใจ คิดวิเคราะห์ ตีความ สรุปข้อความรู้ ฯลฯ
ให้ผู้เรียนมีบทบาทมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ให้มากที่สุด (Participation) ให้ผู้เรียน
มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันได้เรียนรู้จักกันและกัน ได้แลกเปลี่ยนข้อมูล ความรู้ ความคิด และประสบการณ์
แก่กันมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ (Interaction) ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้กระบวนการควบคู่ไปกับผลงาน/
ข้อความรู้ที่สรุปได้ (Process/Product) และให้ผู้เรียนนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้
(Application) สอดคล้องกับ อาภาพร สิงหาราช (2545, บทคัดย่อ) และวิโชติ พงษ์ศิริ (2540,
บทคัดย่อ) สุวิจักขณ์ อธิคมกุลชัย (2554, หน้า 227-229) ที่ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์

ทางการเรียนและทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ โดยผลการวิจัยพบว่าเมื่อเสร็จสิ้นการทดลองผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ที่สูงขึ้น

3) ผลการเปรียบเทียบจิตวิทยาศาสตร์ของนักเรียน ระหว่างก่อนการทดลองและหลังการทดลอง ใช้หลักสูตรของนักเรียน พบว่า นักเรียนมีจิตวิทยาศาสตร์หลังการทดลองใช้หลักสูตรสูงกว่าก่อนทดลองใช้หลักสูตรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่า หลักสูตรเสริมที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ส่งผลให้นักเรียนมีจิตวิทยาศาสตร์สูงขึ้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของครู ที่เน้นให้นักเรียนสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง เช่น การให้ข้อมูลที่ถูกต้อง การจัดสภาพแวดล้อมในห้องเรียน การศึกษาสถานที่จริง ลงมือปฏิบัติจริง การจัดหาตัวอย่างที่ดี การจัดกิจกรรมโดยอาศัยประสบการณ์ตรง ก็เป็นการเสริมสร้างพัฒนาจิตวิทยาศาสตร์ของผู้เรียนได้เช่นกัน ซึ่งสอดคล้องกับ สำนักนิเทศและพัฒนามาตรฐานการศึกษา (2541, หน้า 253) ที่แนะนำว่า วิธีสอนโดยการไปทัศนศึกษาช่วยให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรงในเรื่องที่เรียน ได้เรียนรู้สภาพความเป็นจริงได้ใช้แหล่งชุมชนให้เป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ทำให้เกิดความเข้าใจและเกิดเจตคติที่ดีทั้งต่อสถานที่แห่งนั้นและต่อการเรียนรู้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สาลินี อุดมผล (2542, บทคัดย่อ); ฉวีวรรณ แผ้วตะคุ (2541, หน้า ๗); ประรณนา ศรีสุข (2544, หน้า 64-67) และสุวิจักขณ์ อธิคมกุลชัย (2554, หน้า 227-229) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น โดยผลการวิจัยพบว่า เมื่อเสร็จสิ้นการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรแล้ว ผู้เรียนมีเจตคติต่อเรื่องที่เรียนดีขึ้น

3.2 ผลการเปรียบเทียบการวัดความตระหนักของนักเรียนต่อการอนุรักษ์ภูมิปัญญาในการย้อมผ้าด้วยสีธรรมชาติ ระหว่างก่อนและหลังการทดลองใช้หลักสูตรพบว่า นักเรียนมีความตระหนักต่อการอนุรักษ์ภูมิปัญญาในการย้อมผ้าด้วยสีธรรมชาติ หลังการทดลองใช้หลักสูตรสูงกว่าก่อนทดลองใช้หลักสูตรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำมาประกอบการเรียนการสอนตามการวิจัยในครั้งนี้ เป็นผลงานภูมิปัญญาท้องถิ่นของนักเรียนเอง ซึ่งนักเรียนได้คุ้นเคย พบเห็นและเคยใช้งานในชีวิตประจำวันอยู่แล้ว และในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประกอบการเรียนการสอนตามการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำมาจัดทำกิจกรรมหลายรูปแบบ ทั้งในรูปของการนำมาเป็นสื่อประกอบการทำกิจกรรม การอภิปรายร่วมกัน การทดลอง การทำใบงาน การทำใบความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นให้นักเรียนศึกษาเพิ่มเติม เรียนรู้จากปราชญ์ท้องถิ่นในเรื่องการย้อมสีจากธรรมชาติ เหล่านี้ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความรักความหวงแหน ภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนและส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความตระหนักในคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่นในที่สุดซึ่งมนัส สุวรรณ (2532, หน้า 1-11) ได้แนะนำไว้ว่า สิ่งที่จะช่วยให้การสร้างวัฒนธรรมเป็นไปอย่างมี

ประสิทธิผล คือ พยายามใช้สื่อที่มีอยู่แล้วในห้องเรียนให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด ควรเป็นสิ่งที่มีความเกี่ยวข้องในชีวิตประจำวัน สอดคล้องกับสภาพการณ์ของสิ่งแวดล้อมในห้องเรียนโดยเน้นให้ทุกคนมีส่วนร่วม ตลอดจนสร้างประสบการณ์ตรง ให้ผู้รับมีโอกาสสัมผัสของจริงมากที่สุดและควรแทรกทุกโอกาส นอกจากนี้เจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539, หน้า 16) เสนอแนะว่าการเรียนรู้ที่ดีควรเรียนรู้จากสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวเพราะเป็นกระบวนการที่ผู้เรียนสามารถรับได้รวดเร็วกว่า หลักสูตรห้องเรียนทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ชีวิตจริงตาม สภาพเศรษฐกิจ สังคมของท้องถิ่นตน ซึ่งจะช่วยปลูกฝังให้ผู้เรียนมีความรักความผูกพัน ภาคภูมิใจในห้องเรียนของตนสอดคล้องกับงานวิจัยของ กุลยารัตน์ ทศมี (2547) ได้สำรวจและศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดสกลนครเพื่อนำ มาใช้ประกอบการเรียนการสอนวิชาฟิสิกส์ เรื่อง สมดุลกล และศึกษาความตระหนักในคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 พบว่านักเรียนมีความตระหนักในคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่นหลังการสอนสูงกว่าก่อนการสอนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ภาวดี เกตุกุ (2541) ซึ่งพบว่าค่านิยมต่อภูมิปัญญาไทยทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้ชุดการเรียนภูมิปัญญาไทยทางวิทยาศาสตร์หลังการสอนสูงกว่าก่อนการสอน

3.3 ผลการสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดกิจกรรม

ด้วยหลักสูตรเสริมการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เรื่อง ภูมิปัญญาการย้อมผ้าด้วยสีธรรมชาติที่เน้นแหล่งเรียนรู้ในชุมชนเป็นฐาน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 อยู่ในระดับมากที่สุด แสดงว่านักเรียนได้เรียนอย่างมีความสุข จากการได้ศึกษาจากแหล่งการเรียนรู้จริง สถานที่จริง ได้ปฏิบัติจริง ได้ทำงานเป็นกลุ่มละความสามารถ ทำให้ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อนในห้อง รวมทั้งได้นำเสนอผลงานของตนเอง ได้ใช้ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์มีความเหมาะสมกับวัยและวุฒิภาวะของนักเรียน การได้เรียนรู้จากสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวทำให้เกิดความสนุกสนาน การได้ศึกษานอกสถานที่ ได้ศึกษาจากสถานที่จริง กิจกรรมจริงได้พูดแสดงความคิดเห็น ได้สรุปองค์ความรู้ด้วยตนเอง ได้ทำงานเป็นกลุ่มร่วมกับเพื่อนๆ มีสื่อการเรียนรู้ที่หลากหลาย ครูผู้สอนเกิดการเรียนรู้ร่วมกับนักเรียน มีโอกาสได้ลงมือปฏิบัติร่วมกันจนทำให้เวลาที่กำหนดให้หมดไปอย่างรวดเร็ว สอดคล้องกับ ศิรินันท์ ถนัดคำ และคณะ (2548, บทคัดย่อ); รุ่งเรือง ราชมณี (2553, หน้า 118-122) และนิรันดรา วงศ์บุตร (2553, หน้า 195-196) ได้วิจัยและพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ผลการวิจัยพบว่านักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมด้วยหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นในระดับมากถึงมากที่สุด

จากผลการทดลองข้างต้นแสดงว่า หลักสูตรเสริมที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพ เป็นหลักสูตรที่ได้รับการประเมินและปรับปรุงแก้ไขมาอย่างต่อเนื่องตามลำดับ จนเป็นหลักสูตรที่สมบูรณ์ แล้วนำไปทดลองใช้กับนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจนได้หลักสูตรที่มีคุณภาพตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ทุกประการ

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ครูผู้สอนควรทำการศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับองค์ความรู้ใน ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับหลักการในทางวิทยาศาสตร์ที่ต้องการสอนอย่างละเอียด ลึกซึ้ง ก่อนการนำไปใช้เพื่อให้ได้เนื้อหาองค์ความรู้ที่ถูกต้องตามหลักวิชาการใช้ในการจัดการเรียนรู้

1.2 ก่อนการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ประกอบการสอนในเรื่องใด ครูผู้สอน ควรทำการทดสอบ ทดลองปฏิบัติกิจกรรมก่อนการสอนจริง

1.3 ครูผู้สอนควรทำการศึกษาและวิเคราะห์หลักการองค์ความรู้ในภูมิปัญญา ท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับหลักการวิทยาศาสตร์ร่วมกันระหว่างปราชญ์ท้องถิ่น กับครูผู้สอน วิทยาศาสตร์ หลากๆ ท่าน รวมถึงนักวิชาการทางวิทยาศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น นั้นๆ เพื่อความถูกต้องตามหลักวิชาการ และความชัดเจนในเนื้อหาในทางวิทยาศาสตร์กับ หลักการของภูมิปัญญาท้องถิ่น

1.4 ในกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีการศึกษาจากปราชญ์ท้องถิ่นในแหล่งเรียนรู้ใน ท้องถิ่นครูผู้สอนและปราชญ์ท้องถิ่นควรมีการวางแผนการดำเนินกิจกรรมและเตรียมความพร้อม ในการนำเสนอเนื้อหาและผลงานภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับบทเรียนที่จะ สอนร่วมกัน

1.5 นักเรียนควรมีการเตรียมความพร้อมก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมในแหล่ง การเรียนรู้ จากปราชญ์ท้องถิ่น เช่น การตั้งคำถามซักถามวิทยากร การเตรียมตัวนำเสนอและ การเตรียมอุปกรณ์ที่จำเป็นการลงปฏิบัติกิจกรรมในแต่ละครั้ง

1.6 ครูผู้สอนควรเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แนะนำหรือเชิญปราชญ์ท้องถิ่น ที่นักเรียนรู้จักเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อให้นักเรียนเกิดความภูมิใจ และมีความตระหนักในคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนยิ่งขึ้น

1.7 ครูผู้สอนควรชี้ประเด็นในการสอนให้ชัดเจนในส่วนของความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและความรู้ทางวิทยาศาสตร์ พร้อมชี้ให้เห็นความเชื่อมโยงกันของความรู้ทั้งสองส่วน เพื่อให้นักเรียนได้รับทั้งความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและความรู้ทางวิทยาศาสตร์

1.8 ควรส่งเสริมให้ประชาชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เป็นการช่วยสืบทอด และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นอันทรงคุณค่าไม่ให้สูญหายไป โดยการถ่ายทอด จากรุ่นสู่รุ่นประชาชนท้องถิ่นเกิดความภาคภูมิใจที่เห็นลูกหลานสนใจ อยากมีส่วนร่วมในการรักษามรดกอันมีค่าที่บรรพบุรุษสร้างและพัฒนามาเยาวชนรุ่นใหม่เกิดความภาคภูมิใจ ตระหนักในคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งจะช่วยให้เกิดการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่ต่อไป

1.9 ครูควรสำรวจแหล่งเรียนรู้ในชุมชน และจัดทำทะเบียนแหล่งเรียนรู้ เพื่อให้สอดคล้องกับเนื้อหาในแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาถึงการบูรณาการระหว่างวิชาวิทยาศาสตร์กับวิชาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกันโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นสื่อประกอบการจัดการเรียนรู้

2.2 ควรมีการศึกษาการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในรูปแบบของกิจกรรมชุมนุมวิทยาศาสตร์ และจัดทำเป็นนิตยสารปฏิบัติการ หรือคู่มือการทำกิจกรรมของชุมนุม

2.3 ควรทำการวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการเรียนอื่นๆ เช่น การจัดทำศูนย์การเรียนรู้ในเรื่องของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สอนไว้ในชุมชน เป็นแหล่งเรียนรู้ในชุมชนที่เรียนรู้ได้ทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่นและอธิบายได้ด้วยความรู้ทางวิทยาศาสตร์ เพื่อสร้างการเรียนรู้และปลูกจิตสำนึกในการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นต่อไป

2.4 ควรศึกษากิจกรรมการเรียนรู้ในรูปแบบของโครงการวิทยาศาสตร์ ที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น